

SİBER ZORBALIK VE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNE İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME¹

AN EVALUATION REGARDING CYBER BULLYING AND UNIVERSITY STUDENTS

Öğretim Görevlisi Tijen AKADA

Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, İzmir/Türkiye

Dr. Öğretim Üyesi Zekavet KABASAKAL

Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, İzmir/Türkiye

Article Type : Review Article / İnceleme Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.961>

Reference : Akada, T. & Kabasakal, Z. (2018). "Siber Zorbalık Ve Üniversite Öğrencilerine İlişkin Bir Değerlendirme", *International Social Sciences Studies Journal*, 4(24): 4977-4993

ÖZ

21. yüzyılın bilgi ve iletişim teknolojilerinde getirdiği yeniliklerin ve katkıların yanı sıra yaşamın farklı alanlarında yanlış uygulamalardan kaynaklanan çeşitli olumsuzlukları da görülebilmektedir. Bunlar arasında yer alan sanal zorbalık olgusu bilgi ve iletişim teknolojilerinin mağdurları taciz edip, rahat bırakmamak, korkutmak, tehdit etmek gibi çeşitli sıkıntı verici biçimlerde kullanılmasını kapsamaktadır. Her yaşta bireyin karşılaşabileceği sanal zorbalık olgusuna ilişkin yürütülen çalışmaların çoğunluğunun genç yetişkinlik yaşlarını kapsadığı ve üniversite boyutunun yeterince araştırılmamış olduğu öne sürülmektedir. Bu çalışma nispeten yeni bir konu olan ve yurt içi ve yurt dışında üniversite öğrencilerine ilişkin yürütülen sanal zorbalık çalışmalarının nitel araştırma deseni şeklinde, alanyazın taraması yoluna gidilerek, bulguların belge incelenmesi yöntemiyle toplanmasıyla gerçekleştirilmiştir. Öncelikler arasında üniversite personeli ve öğrencilerine soruna ilişkin eğitimler verilmesi, üniversitelerde gerekli düzenlemelerin yapılması ve siber mağdurlara destek olunması ihtiyacının yanı sıra "dijital yerlileri" yetiştirecek olan öğretmen adaylarını sorunla başa çıkabilecek donanıma kavuşturmak yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, sanal zorbalık, elektronik zorbalık, yüksek öğretim

ABSTRACT

Many technological developments have offered several advantages in the 21st century; however, they have also created several problems resulting from the misuse of technology. One of them is cyber bullying which involves repeated, annoying and harmful messages extended via electronic and digital technologies. Any age group can face with cyberbullying, and it is suggested that most of the studies were conducted regarding pre-university years. This study is a literature review of a relatively new topic; cyberbullying and university students. It is a qualitative study in which document analysis method was applied. The findings were presented in tables and suggestions were extended. It is suggested to create awareness for the university administrators, faculty and students, to take the necessary precautions and regulate policies, to give support to cyber victims, as well as to pay special attention to equip teacher candidates who will educate the "digital natives" regarding the issue.

Keywords: Cyberbullying, e-bullying, Internet bullying, higher education

1. GİRİŞ

Günümüzde çocuk, genç ve üniversite öğrencilerinin hızla gelişen teknolojinin içine doğmuş olan ve Prensky (2001)'nin ifadesiyle "dijital yerli" kuşak olduğu göz önüne alındığında sanal dünyanın gerçek dünyada var olan olumlu ve olumsuz çeşitli olgu ve olayların bir aynası olması şaşırtıcı olmayabilir. Bunlar arasında geleneksel olarak okul bahçeleri, sokaklar vb. yerlerde rastlanabilen zorbalık olaylarının sanal ortama taşınması da sayılabilir. Sanal zorbalık, siber zorbalık, elektronik zorbalık (Kowalski ve

¹ Bu çalışma VIII. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi'nde bildiri olarak sunulan çalışmanın genişletilmesiyle oluşturulmuştur.

Limber, 2007) gibi çeşitli isimlerle de anılan siber zorbalık olgusunun, zorbalığın yaşadığımız dijital çağda dijital platforma taşınmış biçimi olduğu düşünülmektedir (Li, 2007; Kowalski, Limber ve Agatston, 2008). Öte yandan, Ybarra, Diener-West ve Leaf (2007)'nin dikkati çektiği gibi geleneksel zorbalıkla siber zorbalık arasındaki örtüşme oranları büyük miktarda olmamakta ve Erdur-Baker (2010) de siber zorbalığın kendine has bazı özelliklere sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Siber zorbalık olgusunun adında araştırmacılar arasında bir söylem birliği olmadığı gibi ortak bir tanımı da bulunmamaktadır. Bu durum bazılarına göre kavramın açık olmamasından kaynaklanmaktadır (Tokunaga, 2010). Siber zorbalık kavramına ait ortak bir tanımda birleşmenin olguyu daha iyi açıklayabilmenin önkoşulu olduğunu vurgulayan Tokunaga (2010) siber zorbalığın bireyler veya gruplar tarafından, zarar ve rahatsızlık vermek amacıyla birden fazla kereler uygulandığını öne çıkarmaktadır.

Siber zorbalık durumunda taraflar siber zorba, siber mağdur veya seyirci/izleyici rollerini yüklenmektedir (Willard, 2007). Zorba, karşı tarafa zorbalık uygulayan durumların yaratıcısı olan taraf, mağdur zorbalığa uğrayan taraf ve seyirci de zorbalık durumuna şahit olan taraftır (Bushati, Lezha, Dibra ve Tana, 2014). Taraflar bazen saf siber zorba veya saf siber mağdur şeklinde tek bir rol taşıyabilmektedir. Bazen de roller çoklu olabilmekte ve zorbalılar hem zorba hem mağdur olabilmekte ve siber zorba/mağdur olarak adlandırılabilir. Benzer şekilde mağdurlar da hem mağdur hem de zorba olabilmekte ve siber mağdur/zorba olarak adlandırılabilir. Siber zorbalılar akıllı telefonlar ve e-posta, sohbet odaları, anında mesajlaşma yazılımları, Facebook, Twitter, Instagram ve bloglar (Akbulut ve Çuhadar; 2011; Hinduja ve Patchin, 2008; Johnson, Haralson, Batts, Brown, Collins, VanBuren-Travis ve Spencer, 2016; Kokkinos, Baltzidis ve Xynogala, 2016; Kowalski ve Limber, 2007; MacDonald ve Roberts-Pittman, 2010; Turan, Polat, Karapirli, Uysal ve Turan, 2011) üzerinden metin, resim ve video formatlarında (Smith ve Slonje, 2012) ve İnternette oynanan oyunlar üzerinden (Tippett ve Kwak, 2012) zorbalık uygulayabilmektedir. Siber zorbalık cinsiyet, din, ırk ve kültürel ayrımcılık içeren nitelikte olabilmekte ve birden fazla platform üzerinden gerçekleştirilebilmektedir (Li, 2008).

Siber zorbalığın bazı fiziksel, ruhsal, sosyal vb. doğurguları olabildiği (Anthony vd. 2010; Arseneault vd. 2010; Gini ve Pozzoli 2009; Kowalski ve Limber 2013'den akt. Giumetti ve Kowalski, 2016) ve akademik başarının düşmesi, okulu terk etme, fiziksel şiddet ve hatta intihar gibi olumsuz sonuçlara yol açabildiği açıklanmaktadır (Willard, 2006). Tüm sonuçlarından ötürü siber zorbalık bir kamu tehlikesi oluşturmaktadır (Selkie, Kota, Chan ve Moreno, 2015).

1.2. Araştırmanın Önemi

Siber zorbalık üzerine yürütülen araştırmaların çoğunun adolesanlar (genç yetişkinler) üzerine odaklandığı saptanmaktadır (Bauman ve Baldasare, 2015). Oysa araştırmacılar sanal zorbalıktan etkilenen üniversite öğrencilerinin oranının % 9'dan % 34'e kadar hiç de göz ardı edilemeyecek bir düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır (Englander ve Muldowney, 2007; Finn, 2004; MacDonald ve Roberts-Pittman, 2010; Selwyn, 2008; Tegeler, 2010'dan akt. Bauman ve Baldasare, 2015; 317). Daha küçük yaş dönemlerinden başlayarak üniversite ve iş hayatına her yaşta karşılaşılabilen bu olgunun üniversite boyutunun yeterince araştırılmadığı düşünülmektedir (Johnson, Haralson, Batts, Brown, Collins, VanBuren-Travis ve Spencer, 2016). Son yıllarda üniversite öğrencilerinin siber zorbalık deneyimleri üzerine yapılan araştırmaların artış göstermesi ve 2004-2015 yılları kapsayan bir tarama çalışmasının (Watts, Wagner, Velasquez ve Behrens, 2017) bulunmasının yanısıra 2015 yılından sonra üniversite öğrencilerini ele alarak yapılan araştırmaları da kapsayan ve Türkçe yürütülen araştırmaları derinlikle ele alan bir alanyazın taraması bulunmamaktadır. Bu araştırma sanal zorbalık konusunda üniversite öğrencilerine ilişkin olarak yurtiçinde ve yurt dışında yürütülen çeşitli çalışmalarını analiz ederek, değerlendirmek amacıyla yürütülmüştür.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma deseninde alanyazın taramasına şeklinde yürütülmüş ve bulgular belge incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Belge incelemesi yöntemi, araştırılması amaçlanan olay ya da olgular hakkında yazılı bilgi içeren kaynakları ayrıntılı biçimde analiz etmek üzere, derinlemesine

görüşme veya gözlem yapmanın söz konusu olmadığı durumlarda işe koşulabilen bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Amaçlı örnekleme ile ele alınan konu üzerinde detaylı araştırma yapabilmek için evrenin bilgi bakımından en zengin olduğu varsayılan bölümü seçilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada üniversitelerde siber zorbalık konusunu çeşitli boyutlarıyla inceleyen nitel, nicel veya karma yöntemlerle yürütülmüş araştırmalar tablolaştırılarak sunulmuştur.

2.2. Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak İnternette yer alan Education Source, E-Journals, ERIC, PsycArticles, Psychology and Behavioral Sciences Collection, ULAKBİM, PsycINFO, Academic Search Complete, Scopus, EBSCO, Google ve Google Akademik gibi çeşitli arama motorları kullanılmıştır. Bu platformlara anahtar kelimeler girilerek üniversitelerde sanal zorbalık konusuna ilişkin olarak İngilizce ve Türkçe olarak yayınlanmış, erişime açık çalışmalar tespit edilmiştir. Ayrıca elde edilen makalelerin kaynaklar bölümünde yer alan çeşitli makaleler de saptanarak, erişilebilen 45 kaynak çalışma kapsamına alınmıştır.

3. BULGULAR (ALANYAZIN TARAMASI)

Aşağıda siber zorbalık konusunu üniversite öğrencileri açısından ele alan bazı makaleler yayımlandığı yıllar bazında tablolar halinde sunulmaktadır.

Tablo 1. 2000-2010 Yılları Arasında Üniversite Öğrencileri ile Yürütülen Bazı Siber Zorbalık Araştırmaları

Kaynak	Araştırmanın Kapsamı	Katılımcılar ve Özellikleri	Yöntem	Bulgular
Finn (2004)	Öğrencilerin "siber taciz" ile karşılaşma sıklığı ve mesajları kimin gönderdiği çeşitli değişkenler açısından sorgulanmaktadır.	New Hampshire Üniversitesi'nde öğrenim gören 339 öğrenci katılmıştır.	Tarama yöntemi uygulanmıştır.	Katılımcıların % 10 ila %15'i e-posta veya anında mesajlaşma programları üzerinden birden çok kereler tehdit, aşağılama ve taciz mesajları aldığı ve öğrencilerin yarısından fazlasının istemedikleri pornografik mesajlar aldığı saptanmaktadır. Cinsel eğilimi farklı olanlar, heteroseksüel olanlara oranla daha fazla tacize uğramaktadır.
Arcak (2009)	Siber zorbalıkla psikotik belirtilerin ilişkisini tespit etmek ve üniversite öğrencilerinde hangi psikotik belirtilerin siber zorbalığı yordadığını araştırmıştır.	Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesinin 15 farklı bölümünde okuyan 18-22 yaşlarında, 695 öğrenci katılmıştır.	Kesitsel ve ilişkisel taramadır. Demografik bilgi formunun yanı sıra siber zorbalıkla ilgili sorular ve Belirti Tarama Listesi-90-R (SCL-90-R) uygulanmıştır.	Mağdurlar sayıca siber zorbalardan fazladır. Önceleri SZ yapanların bunu gelecekte de sürdürme olasılığı artmaktadır. Düşmanca duygular ve psikotik belirtiler siber zorbalığı yordamaktadır. İnternet ya da cep telefonu kullanırken kimliğini gizleme ile SZ yapma arasında anlamlı bir ilişki vardır. Siber zorbalıkta mağdur olmayan, saf-siber mağdur, saf-siber zorba olan ve siber zorba/mağdurlar arasında psikiyatrik belirtiler açısından anlamlı bir farklılık vardır. Siber zorbalıkla hiç tanışmamış öğrenciler, saf-siber mağdur ve zorba/mağdurlardan daha düşük psikiyatrik belirtilere sahiptir. Kişilerarası duyarlılık ve psikotik belirtiler SZ yordayıcısıdır.
Englander, Mills ve McCoy (2009)	Öğrencilerin sanal zorbalık (SZ) ve tacizi de içeren çevrimiçi etkileşimleri incelenmektedir.	Bridgewater Eyalet Üniversitesi'nde okuyan 283 lisans öğrencisi katılmıştır.	Tarama yöntemi kullanılmıştır.	Siber zorbalık kısmen kadınlardan daha çok erkek olmaya yatkındır. Siber zorba olanların % 50'si aynı zamanda siber mağdurdur. SZ nedenleri olarak kızgınlık, şaka yapma, intikam alma veya hiç nedensiz yapma gösterilmiştir.
Hoff ve Mitchell (2009)	Siber zorbalık probleminin yaygınlığı, nedenleri, öğrenciler üzerindeki etkileri ve siber zorbalığa karşı öğrencilerin ve yöneticilerin verdikleri tepkiler incelenmiştir.	New England'da bir araştırma üniversitesine devam eden 351 lisans öğrencisi katılmıştır.	Karma yöntemle başvurulmuştur.	Katılımcıların üniversite öncesi SZ deneyimlerini içeren bu çalışma, sevgiliden ayrılma, kıskançlık, homoseksüellik, engellilik, dini görüş farklılıkları ve cinsiyet ayrımı vb. gibi durumlara olan hoşgörüsüzlüğün ve mağduru gruptan dışlayan bazı durumların sıklıkla SZ yaratabileceğini açıklamaktadır. Kadınların erkeklerden daha fazla siber mağdur oldukları ve mağdurların kızgınlık, güçsüzlük, üzüntü ve korku gibi duygular yaşadığı, okulun ve

				mağdurların etkili tepkiler veremedikleri saptanmıştır.
Dilmaç (2009)	Üniversite öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ile siber zorbalık arasındaki ilişki incelenmiştir-tir.	Selçuk Üniversitesi-nin 15 farklı bölümünde öğrenim gören 18-22 yaş arasında 666 lisans öğrencisi katılmıştır.	Tarama modeli ve bilgi formu, SZ yapma ve maruz kalma konusunda sorular ve Sıfat Tarama Listesi (Gough ve Heilbrun, 1983)	Saldırganlık ve ilgi görmenin siber zorbalığı olumlu yordadığı, siber zorbalığa karışmamış öğrencilerin daha geniş bir sosyal destek grubuna sahip olduğu ve arkadaş çevresinin siber mağdur olmaya karşı koruyucu etkisinin olduğu belirtilmektedir. Duyguları anlama ve SZ arasında olumsuz bir ilişki vardır. Sebati ve yakınlık da siber mağdur olmayı olumsuz yordamaktadır.
Mac Donald ve Roberts-Pittman (2010)	Öğrencilerin üniversiteye başlamalarının-dan itibaren maruz kaldığı zorbalıklar çeşitli demografik değişkenler boyutuyla incelenmektedir.	A.B.D’de bir üniversitede okuyan 439 öğrenci katılmıştır.	4’lü Likert tipinde ölçek uygulanmıştır.	Öğrencilerin % 21,9’u sanal mağdur ve % 8,6’sı zorbadır. Öğrencilerin % 25’i sosyal medya, % 21,2’si yazılı mesajlar, %16,1’i e-posta, % 13,2’si anında mesajlaşma, % 9,9’u sohbet odaları, % 6,8’i ise web sitelerinde SZ ile karşılaşmaktadır. Öğrencilerin SZ ile geleneksel zorbalık davranışları arasında 0,22 ila 0,65 arasında değişen olumlu bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 2. 2011-2014 Yılları Arasında Üniversite Öğrencileri ile Yürütülen Bazı Siber Zorbalık Araştırmaları

Kaynak	Araştırmanın Kapsamı	Katılımcılar ve Özellikleri	Yöntem	Bulgular
Ryan, Kariuki ve Yılmaz (2011)	Kanadalı öğretmen adaylarının Türk öğretmen adayları ile karşılaştırılması yapılmıştır.	421 Kanadalı öğretmen adayı ve 163 Türk öğretmen adayı katılmıştır.		Siber zorbalığın okullarda hem öğretmenleri hem de öğrencileri etkileyen bir sorun olduğu düşünülmektedir. Kanadalı katılımcıların aksine, Türk katılımcılar siber zorbalığı yönetebileceğini düşünmektedir. Tümü aldıkları eğitimin yetersiz kaldığını ve SZ konusunun müfredata eklenmesi gerektiğini düşünmektedir.
Akbulut ve Çuhadar (2011)	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği (BÖTE) öğrencilerinin verilen 2 saatlik eğitim sonrası siber zorba veya mağdur olma deneyimleri üzerine görüşleri alınmaktadır.	20-23 yaşları arasında ve BÖTE bölümünde okuyan (36 erkek ve 19 kız) olmak üzere 55 öğretmen adayı katılmıştır.	Fenomenolojik bir çalışma olup, döküman analizi yöntemi uygulanmıştır.	Kızların sanal mağdur olma olasılığı erkeklerden daha yüksektir ve kızlara yapılan zorbalık arasında cinsel taciz de bulunmaktadır. Siber zorbalığın anında mesajlaşma, e-posta- cep telefonları ve Facebook vb. çevrimiçi uygulamalar kullandığı ve zorbalığın korku ve anksiyeden intihar girişimine dek giden çeşitli psikolojik sonuçlar yarattığı belirlenmiştir. Eğitim vermenin öğretmen adaylarını güçlendireceği savunulmaktadır.
Akbulut ve Erişti (2011)	Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarını araştırmaktadır.	Eğitim Fakültesinin çeşitli bölümleri-nin 3. sınıfında okuyan 254 üniversite öğrencisi katılmıştır.	Kişisel bilgi formu ve 56 maddelik Likert tipinde bir ölçek kullanılmıştır.	SZ ve siber mağdurluk durumları arasında orta düzeyde bir ilişki vardır ve siber mağdur olma, siber zorba olmayı % 23 oranında yordamaktadır. Erkeklerin hem sanal zorba hem de sanal mağdur olma durumları kızlardan daha fazladır. Sanal zorbalık %81,1 oranında taciz e-postaları ve anında mesajlar göndermekte ve %63,9 oranında da dini ve politik içerikli mesajlarla zorbalık uygulamaktadır. SZ çoğunlukla katılımcılar arasındaki kişisel problemlerden kaynaklanmaktadır.
Faryadi (2011)	Siber zorbalığın üniversite öğrencilerinde yarattığı duygusal ve psikolojik etkiler	Malezya’da bir üniversiteye devam eden 365 birinci sınıf öğrencisi katılmıştır.	Öğrenciler ve velilerine sorular verilmiş, görüşmeler, kontrol formları ve gözlemler yapılmıştır.	Öğrenciler siber zorbalığın duygusal ve psikolojik stres yarattığını ve akademik başarıyı olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Katılımcıların % 95’inin sınıflarında siber zorbalıkla karşılaşmaktan korktuğu ve endişe duyduğu saptanmaktadır.
Turan, Polat, Karapirli Uysal ve Turan (2011)	Öğrencilerin siber zorbalık deneyimleri, ailelerini de kapsayan demografik bilgiler yoluyla araştırılmaktadır.	İstanbul’da üç ayrı üniversitede okuyan, 529 öğrenci katılmıştır.	Demografik bilgilerden ve 15 sorudan oluşan bir tarama kullanılmıştır.	Katılımcıların %56,1’i siber zorbalığa uğramıştır. Sanal zorbalığa uğrayanların %20,7’si İnternet, %27,7’si cep telefonu ve %51,7’lik bölümü de hem İnternet hem de cep telefonu üzerinden zorbalığa uğramaktadır. Kız öğrenciler cinsiyetlerinden

				ötürü İnternette daha fazla rahatsız edilmektedir.
Walker, Sockman ve Koehn, (2011)	Öğrencilerin siber zorbalık deneyimleri çeşitli değişkenler araştırılmaktadır.	120 lisans öğrencisi katılmıştır.	Li (2006), Spitzberg ve Hoobler (2002)'den 27 maddelik bir tkullanılmıştır.	Katılımcıların %11'i üniversitede SZ yaşamıştır. %23'ü pornografik veya açık mesajlar almıştır. Öğrencilerin %50'si sınıf arkadaşları ve %57'si de üniversite dışından birisi tarafından zorbalığa uğradığını söylerken, %43'ü kimin yaptığını bilmemektedir. Zorbalar cep telefonları, Facebook ve anında mesajlaşma platformlarını kullanmaktadır.
Baldasare Bauman, Goldman ve Robie (2012)	Üniversite öğrencileri arasında yaşanan siber zorbalık vakalarını derinlemesine incelemek üzere yürütülmüştür.	30 öğrenci katılmıştır, bir tanesi hariç diğerleri lisans öğrencisidir.	90 dakikalık yedi odak grup çalışması üzerinden yürütülmüş nitel bir çalışmadır.	Öğrenciler İnternet üzerinden kimliğini saklayarak mesaj gönderebilme olanağının ve anında iyileştirme isteği ve atılganlığın SZ vakalarını arttırabileceğini düşünmektedir. Katılımcılar mağdurların ırk, etnik köken, din, cinsel eğilim ve görünüm açısından farklılık taşımasının ve okul takımı sporcusu, öğrenci temsilcisi gibi herkesin tanıdığı birisi olmanın zorbalığa uğramasına yol açabileceğini düşünmektedir.
Lindsay ve Krysik (2012)	Çevrimiçi tacizin yaygınlığı, taciz mesajı gönderenle alanın ilişkisi ve çeşitli değişkenlerin taciz riskiyle ilişkisi	342 lisans öğrencisi katılmıştır.	Finn (2004) tarafından geliştirilmiş tarama soruları ve araştırmacıların geliştirdiği bazı yeni sorular sorulmuştur.	Finn'in çalışmasında % 16,2 oranında çıkan SZ bu çalışmada % 43,3 olarak bulunmuştur. Sosyal ağlarda geçirilen süre, İnternete bağlı bir telefonu olma, cinsellik içeren bir mesajı bir kere göndermiş olma gibi değişkenler çevrimiçi tacize uğramayı önemli ölçüde yordamaktadır.
Brewer, Cave, Massey, Vurdeljav e Freeman (2012)	Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin algıları, SZ sonuçları ve üniversitele-rin konuya kaynak ayırma ihtiyacı araştırılmaktadır.	18 lisans öğrencisi kız öğrenci katılmıştır.	Nitel yöntem ve 75 şer dakika uzunluğunda üç odak grup görüşmesi yapılarak gerçekleştirilmiştir.	Katılımcılar siber zorbalığı mevcut durumuyla ciddi bir sıkıntı olarak algılamamakta ancak problemin gelecekte artabileceğini düşünmektedir. Birçoğu SZ konusuna aşına olmakla birlikte tanımını yapamamakta ve SZ davranışlarını örneklendirememektedir. Çoğu mağdur, koruyucu yasaları veya destek kaynaklarını bilmemektedir.
Çelik, Atak ve Ergüzen (2012)	Çevrimiçi ve geleneksel sınıf ortamında eğitim alan öğrencilerin sanal zorba ve sanal mağdur olmalarında kişilik özelliklerinin etkileri	Kırıkkale Üniversitesi'nde hem geleneksel sınıfta hem de uzaktan eğitim ile öğrenim görmekte olan 230 öğrenci katılmıştır.	İlişkisel tarama yönteminin uygulandığı, nedensel karşılaştırmalı bir çalışmadır.	Siber zorbalığa uğramanın da, zorbalık yapmanın da en güçlü yordayıcısı "duygusal dengesizlik" dir. Zorbalık yapmakla, zorbalığa maruz kalma arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişki saptanmaktadır.
Wensley ve Campbell (2012)	Heteroseksüel olan ve olmayan öğrencilerin zorba veya mağdur olarak maruz kaldığı geleneksel ve SZ durumları incelenmiştir.	528 üniversite birinci sınıf öğrencisi katılmıştır.	Katılımcıların cinsel eğilimlerine ve son 12 ayda yaşadıkları sanal zorbalık durumlarına ilişkin bir tarama uygulanmıştır.	Heteroseksüel olmayanlar, heteroseksüellere oranla geleneksel zorbalığa, hem zorba hem de mağdur olarak daha fazla maruz kalmaktadır. Heteroseksüel olmayan erkeklerin siber mağdur olması daha olası görünmektedir. Heteroseksüel olan ve olmayanların siber zorbalık eğilimleri genel olarak benzer çıkmaktadır.
Gezgin ve Çuhadar (2012)	Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri bazı değişkenler açısından incelenmektedir.	Trakya Üniversitesi BÖTE Bölümünde okuyan 162 öğrenci katılmıştır.	Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği işe koşulmuştur.	BÖTE öğrencilerinin siber zorbalık duyarlılıkları yüksektir. Kız öğrencilerin SZ duyarlılıkları erkeklerden daha yüksek çıkmaktadır. Sosyal çevrede siber zorbalığa şahit olan öğrenciler şahit olmayanlara oranla daha duyarlı olmaktadır.
Molluzzo Lawyer ve Manneh (2013)	Öğretim elemanlarının siber zorbalığa ilişkin bakış açıları incelenmektedir.	Pace Üniversitesinde ders veren 79 katılımcı vevap vermiştir.	E-posta yoluyla dağıtılan 47 soru sorulmuştur.	Katılımcıların %11'i üniversitedeki SZ vakalarının farkındadır, % 73'ü siber zorbalığın kendileri için ciddi bir problem olduğunu düşünmekle beraber sadece %56'sı öğrenciler için ciddi bir problem oluşturduğunu düşünmektedir.
Ojedo-kun	Psikotiklik,	Güneybatı	Revize edilmiş	Duygusal zekanın (DZ) siber zorbalığı

ve Idemudia (2013)	dışadönüklük ve nörotiklik ile SZ yapma eğilimleri ilişkisi üzerinde duygusal zekanın aracı rolü araştırılmaktadır.	Nijerya'da bir üniversitede okuyan, 18-27 yaş arası öğrenciler katılmıştır.	Eysenck Kişilik Questionnaire (EPQ-R)'nin kısa formu ile Wong ve Law (2002)'ün geliştirdiği "Duygusal Zeka Ölçeği" kullanılmıştır.	yordamaya önemli katkısı olduğu ortaya çıkmıştır. Siber zorbalık düşük DZ ve yüksek psikotiklik, nörotiklik ve dışadönüklük özelliklerine sahiptir. DZ'nın psikotiklik, dışadönüklük ve nörotiklik ile siber zorbalık arasındaki ilişkiye aracılık ettiği ortaya konmuştur. Erkeklerin siber zorba olduğu açıklanmıştır.
Bayram ve Saylı (2013)	Çalışma üniversite öğrencilerinin karşılaştığı siber zorbalık davranışlarının ne ölçüde var olduğunu ortaya koymak amacıyla yürütülmüştür.	Çalışmaya Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin çeşitli bölüm ve sınıflarında eğitim gören 612 üniversite öğrencisi katılmıştır.	"ECIRCUS (Education Through Characters With Emotional-Intelligence and Roleplaying Capabilities That Understand Social Interaction)" tarafından geliştirilen bir anket formu	Öğrencilerin % 30,6'sı son 6 ay içinde en az bir kez tehdit edilerek veya küçük düşürülerek zorbalığa uğramıştır. Öğrenciler, sırasıyla en fazla e-posta, sohbet odaları/mesaj panoları, yorumlar ve sosyal paylaşım sitelerinde SZ ile karşılaşmaktadır. Erkekler kız öğrencilerden daha fazla zorbalık yapmaktadır. Kız öğrenciler de siber zorbalığa uğramaktadır. Siber mağdurlar zorbalardan uzak durmayı, iletişimi engellemeyi ve yazılanları silmeyi tercih etmektedir.
Schenk, Fremouw ve Keelan, (2013)	Üniversiteli sanal zorba/ mağdurların intihar davranışları, anti sosyal özellikleri, saldırganlık eğilimleri ve yasadışı davranışlar gibi psikolojik belirtileri incelenmektedir.	18-24 yaşları arasında 799 lisans, lisansüstü ve "diğer" kategorisinden katılımcı katılmıştır. Gruplar, araştırma grubu ve kontrol grubu olmak üzere ikiye ayrılmıştır.	Araştırmacıların geliştirdiği İnternet Deneyimleri Ölçeği, Semptom Kontrol Listesi-90-Revised (SCL-90-R), Revize Edilmiş İntihar Davranışları Ölçeği, (SBQ-R), Proactive/ Reactive Saldırganlık Ölçeği ve Yasadışı Davranışlar Kontrol Listesi kullanılmıştır.	60 siber zorba ve 19 zorba/ mağdurların siber zorba olmayanlara oranla depresyon, düşmanlık, kişiler arası duyarlılık, paranoya, fobik anksiyete ve psikotiklik puanları daha yüksektir. Zorbalar daha fazla intihar yönelimli olmakta ve saldırganlık ölçeğinde daha yüksek puanlar almaktadır. Siber zorba/mağdurlar siber zorbalara ve kontrol grubuna oranla daha fazla saldırganlık ve uyuşturucu kaynaklı suçlara karışmaktadır. Siber zorbalık SZ olmayanlara oranla daha fazla stres ve saldırganlık eğilimleri göstermekte ve daha fazla yasadışı davranışlarda bulunmaktadır. Hem mağdurlar hem de zorbalık stres altındadır.
Rivituso (2014)	Öğrencilerin SZ deneyimlerini ve sanal mağdur olmanın yarattığı psikolojik etkileri inceleyen bir çalışmadır.	Dört üniversite öğrencisi katılmıştır.	Nitel desen uygulanarak, yarı-yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır.	Sanal mağdurların dolaylı bir şekilde benlik saygısı azalmaktadır ve tacizi nasıl durduracaklarını bilmediklerinden ötürü stres yaşamaktadır. Öğrenciler yaşadıklarını ciddiye almayan üniversite yöneticilerine karşı olumsuz duygular hissetmekte ve yaşadıklarını hazmetmekte arkadaşlarının rolünün önemli olduğunu düşünmektedir.
Uysal, Duman, Yazıcı ve Şahin (2014)	Öğrencilerin SZ duyarlılıkları, cinsiyet ve bölüm değişkenleri yoluyla araştırılmaktadır.	B. Karadeniz Bölgesinde bir üniversitenin Eğitim Fakültesinin okuyan 296 öğrenci	Tanrıkulu, Kınay, Arıca (2013)'ün geliştirdiği Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği	Araştırmada öğretmen adaylarının SZ duyarlılıklarının yüksek olduğu ve cinsiyet ve bölümün anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Özden ve İçellioğlu (2014)	Katılımcıların kişilik faktörleri ile SZ ve siber mağduriyete ilişkin algıları	136 üniversite öğrencisi katılmıştır.	Eysenck Kişilik Anketi, Siber Zorba / Mağdur Ölçeği kullanılmıştır.	Erkek üniversite öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma olasılığı kadınlardan daha yüksektir ve siber zorbalık veya siber mağdur olma psikotizm ile ilgili görünmektedir.
Rafferty ve Vander Ven (2014)	Öğrencilerin SZ ve çevrimiçi saldırganlık deneyimlerini tespit etmek	221 Lisans öğrencisi katılmıştır.	Nitel yöntemle açık uçlu sorular uygulanmıştır.	SZ davranışlarının nedenleri olarak güç mücadelesi, eğlence niyeti (trolleme) ve davranış değişikliği yaratmak için siber yaptırımlar uygulamak sayılmaktadır.
Kokkinos, Antoniadou, Markos, (2014)	Siber zorbalık/ mağdurluk yaşayan öğrencilerin psikolojik profilleri çıkarılmaya çalışılmıştır.	430 Yunan üniversite öğrencisi katılmıştır.	Siber zorbalık, siber mağdurluk, İnternet kullanımı ve sıklığı, kişilik özellikleri ve psikolojik semptomları ölçen bir ölçek	En fazla siber zorba/mağdur rolü yaşanmaktadır. Siber zorba/mağdurlar diğerlerine göre daha fazla psikopatolojik belirtiler, psikopatik özellikler ve heyecan arama özellikleri göstermektedir. Kişilik ve psikopatoloji hem SZ hem de mağdurluğu yordamaktadır. Mağdurların empati skorları

			kullanılmıştır.	daha yüksektir. Siber zorbalığı yordayan etmenler arasında duygusuzluk ve itici/sorumsuz özellikler, depresyon, İnternet kullanımı becerilerinde ve sosyal becerilerde eksiklik bulunmaktadır.
Washington (2014a)	Siber zorbalığın lisans öğrencilerinde yaygınlığı, taşıdığı özellikler ve yarattığı etkiler araştırılmaktadır.	Bir şehir üniversitesi-ne devam eden 140 lisans öğrencisi katılmıştır.	Anonim bir anket kullanılmıştır.	SZ olarak çevrimiçi dedikodular yaymak, mağdurlarla alay etmek ve mağdurlara olumsuz sıfatlar kullanmak söz konusudur. SZ kişilerin cinsel yönelimine ve ırkına dair olabilmektedir. Mağdurlar incinmekte, kızmakta, üniversiteyi bırakmayı düşünmekte ve çalışmaya yoğunlaşmada zorluk yaşamaktadır.
Zalaquett ve Chatters (2014)	Lisede yaşanan SZ ile üniversitede yaşanan SZ olaylarının ilişkisi	ABD'nin güneydoğusundaki bir üniversitede okuyan 604 öğrenci katılmıştır.	"Üniversite Siber Zorbalık Taraması" kullanılmıştır.	Üniversitede SZ mağduru olmak ile lisede SZ mağduru olmak ilişkilidir. 20-25 yaş arasındaki katılımcıların 30 yaş ve üzerindekiyle oranla siber zorbalığa uğrama olasılığı 10 misli fazladır.

Tablo 3. 2015-2018 Yılları Arasında Üniversite Öğrencileri ile Yürütülen Bazı Siber Zorbalık Araştırmaları

Kaynak	Araştırmanın Kapsamı	Katılımcılar ve Özellikleri	Yöntem	Bulgular
Ak, Özdemir ve Kuzucu, (2015)	Siber mağduriyet ve SZ arasında bir aracı faktör olarak öfkenin rolü incelenmektedir.	687 üniversite öğrencisi katılmıştır.	Yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır.	Öfkenin siber zorbalık üzerine dolaylı etkisi olduğu bulunmuştur.
Selkie, Kota, Chan ve Moreno (2015)	Kız öğrencilerin SZ deneyimleri ile depresyon ve problemli alkol kullanımı arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmaktadır.	Dört üniversiteden 18-25 yaşları arasında 265 kız lisans öğrencisi katılmıştır.	SZ davranışlarına katılımı ölçen taramalar, Depresif belirtileri ölçen (PHQ-9) ve Alkol Kullanma Bozukluğu Tanımlayıcısı testi (AUDIT)	Öğrencilerin % 17,4'ü depresyon, % 37,5'u ise alkol bozukluğu kriterini karşılamaktadır. Hiç SZ deneyimleri olmayanlara oranla siber zorba ve zorban/mağdur olanların depresyon, zorbalığın ise depresyon ve problemli alkol kullanma ihtimali daha yüksektir.
Bauman ve Baldasare (2015)	Öğrencilerin SZ deneyimleri, mağdurların stres yaşamalarını yordayan etmenler, kullanılan platformlar ve üniversitenin rolüne ilişkin öğrencilerin görüşleri	Aralarında engelli, LGBT'li ve Yunan klüplerine dahil öğrencilerin bulunduğu 1,078 lisans öğrencisi ile çalışılmıştır.	Doane, Kelley ve Padilla (2011) tarafından geliştirilen "Sanal Zorbalık Deneyimleri Taraması" kullanılmıştır.	Kadınların toplam stres skorları erkeklerden daha yüksektir. LGBT'li katılımcılar LGBT'li olmayanlara oranla çevrimiçi iletişimlerden daha fazla mağduriyet yaşamaktadır ama yaşadıkları stres düzeyi arasında önemli bir fark bulunmamaktadır.
Wozencrof, Campbell Orel, Kimpton ve Leong (2015)	Siber zorbalığın üniversite öğrencileri arasındaki yaygınlığı ve öğrencilerin SZ vakalarını rapor etme niyetleri incelenmektedir.	Avustralya'da bir üniversitede okuyan 204 kız ve 78 erkek olmak üzere 282 öğrenci katılmıştır.	126 maddelik bir ölçek uygulanmıştır.	Öğrenciler siber zorbalığa uğramaktadır. Mağdurlar üniversite politikaları açık ve net olduğu takdirde durumu yetkililere duyurmada ancak yaklaşık % 76'sı nasıl rapor edileceğinden emin olamamaktadır.
Goodboy ve Martin (2015)	Öğrencilerin Makyavelizm, psikopati, ve narsistik kişilik özellikleri ile SZ davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir.	227 üniversite öğrencisi katılmıştır.	Jonason ve Webster (2010) "Dirty Dozen" ve Griesel, Finger, Bodkin-Andrews, Craven ve Yeoung (2012) 'ın "Revised Adolescent Peer Relations Instrument"	Öğrencilerin Makyavelizm, psikopati, ve narsizm özelliklerinin siber zorbalık davranışlarını yordadığı saptanmıştır.
Gagahan, Vaterlaus ve Frost, (2016)	Üniversite öğrencilerinin sosyal ağlarda karşılaştıkları siber zorbalık	A.B.D.'nin Kuzeybatı bölgesinde yer bir alan	Nitel desen uygulanmıştır.	Öğrencilerin % 19'u sosyal ağlarda sanal zorbalığa uğramakta, % 46'sı da buna şahit olmaktadır. Sosyal ağlarda siber zorbalığa şahit olanların % 61' i bir şey

	deneyimleri incelenmektedir.	üniversitede okuyan 196 öğrenci katılmıştır.		yapmamaktadır.
Kowalski, Morgan, Drake-Lavelle ve Allison (2016)	Engelli olan ve olmayan üniversite öğrencilerinin yaşadıkları sanal zorbalık durumu incelenmektedir.	205 öğrenci katılmıştır.	Öğrencilerin siber zorbalık konusunda deneyimlerini araştıran bir anket formu uygulanmıştır.	İnternet kullanımı, geleneksel zorbalık mağduru olma ve farkedilebilir bir engeli olma sanal zorbalığı yordayabilmektedir. Zorbalık yaşayan engelli öğrenciler düşük benlik saygısı ve yüksek depresyon yaşamaktadır.
Na, Dancy ve Park (2015)	Siber mağdur olan üniversite öğrencilerinin bilişsel değerlendirmeleri başa çıkma stratejileri ve psikolojik uyumları araştırılmaktadır.	Son 12 ayda siber zorbalığa uğramış, 18-25 yaş arası 121 lisans öğrencisi katılmıştır.	Patchin ve Hinduja (2010)'un geliştirdiği "Siber zorbalık Mağdurluk Ölçeği"nin uyarlanmış versiyonu, Rowley, Roesch, Jurica, Vaughn (2005)'in "Ergenler için Stres Değerlendirme Ölçeği", Causey ve Dubow (1992)'nin geliştirip, Kochenderfer-Ladd ve Skinner'ın revize ettiği "Self-Report Başa Çıkma Ölçeği", Arnett (2000)'in "Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçekleri ve "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği"	Bütün katılımcılar bir önceki yılda en az birkaç kez siber zorbalığa uğramıştır. Siber mağdur olmanın, bilişsel değerlendirmeler ve başa çıkma stratejilerinin frekansının, depresyon varyansını %30, anksiyete varyansını % 30 ve benlik saygısı varyansını %27 oranında açıkladığı tespit edilmiştir. Öğrencinin uğradığı siber zorbalığın frekansı arttıkça benlik saygısı da düşmektedir.
Fırat ve Ayran (2016)	Üniversite öğrencilerinin sanal zorbalığa maruz kalma ve sanal zorbalık uygulama düzeyleri ile bunların bazı demografik değişkenlerle ilişkisini saptamaya yönelik bir çalışmadır.	Erzincan Üniversitesinde birinci öğretimde okuyan ve merkez kampüste lisans eğitimi alan 1864 katılımcı ile yürütülmüş-tür.	Tanımlayıcı nitelikte olan bu çalışmada anket formu ve sanal Zorba/ Mağdur ölçeği kullanılmıştır.	Öğrencilerin yaşları ve sınıfları büyüdükçe sanal mağdur olma puanlarının arttığı, erkeklerin kızlardan ve akademik başarısı daha düşük olanların, daha yüksek olanlardan daha fazla hem sanal zorbalığa maruz kaldığı hem de SZ yaptığı bulunmuştur. Yüksek gelir düzeyinde olanların sanal zorbalığa maruz kalma ve SZ yapma puanları anlamlı derecede yüksektir.
Styron Jr., Bonner, Styron, Bridgeforth ve Martin (2016)	Öğretmen ve müdür adaylarının karşılaşılabilecekleri SZ problemlerini yönetmeye hazır oluş düzeyleri araştırılmaktadır.	Lisans ve lisanüstü öğretmen ve okul müdürü hazırlık programlarında okuyan 120 öğrenci katılmıştır.	Elektronik yolla dağıtılmış, Likert tipi, açık uçlu sorular içeren bir anket formu kullanılmıştır.	Katılımcıların siber zorbalığa aşına oldukları ve öğrenciler üzerindeki etkisinin farkında oldukları ancak durumu yönetme ve idare etme konusunda kendilerine güven duymadıkları saptanmaktadır.
İldırım Çalıcı ve Erdoğan (2017)	Siber zorbalık ve mağdurluğun anksiyete, depresyon, düşmanlık, olumsuz benlik algısı, ataklık (impulsivity), empati ve İnternet bağımlılığı ile olan bağlantısı araştırılmaktadır.	İstanbul Arel Üniversitesinde okuyan 18-25 yaş arası 198 lisans öğrencisi katılmıştır.	Çetin, Yaman ve Peker (2011)'in "Siber Zorbalık Ölçeği", Şahin ve Durak (1994)'ün adapte ettiği, "Short Symptom Inventory'nin Türkçe kısa versiyonu", Güleç	Erkek katılımcıların, kadınlara oranla önemli ölçüde yüksek siber mağdur olma riski vardır. Katılımcıların SZ ve mağdurluk durumlarıyla anksiyete, depresyon, somatizasyon, İnternet bağımlılığı ve düşmanlık arasında olumlu korelasyon bulunmaktadır. Bilişsel ve duyuşsal empatinin siber zorba ve siber mağdur olmakla olumsuz korelasyonu vardır. Ataklık alt ölçekleri de siber zorbalık ve siber mağdurlukla korelasyonludur.

			vd. (2008)'nin adapte ettiği "Barratt Ataklık Ölçeği", Topçu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın'nın adapte ettiği "Temel Empati Ölçeği", Ögel, Evren, Karadağ ve Gürol (2012)'nin "Bağımlılık Profili İndeksi İnternet Bağımlılığı" formu	
Magsi, Agha ve Magsi (2017)	Üniversitelerde kız öğrencilerin siber zorbalık deneyimleri araştırılmaktadır.	Pakistan'ın Sindh bölgesinde yer alan dört üniversitede okuyan 120 kız öğrenci katılmıştır.	Nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır.	Kız öğrenciler kampüste tehdit ve şantaja uğramakta, bunlardan % 45'i "ahlaksız" olarak nitelendirilebilecekleri çekincesiyle duruma sessiz kalmaktadır. Kız öğrenciler yasa uygulayıcılara güvenmemekte ve ne yapacaklarını bilememektedir.
Yubero, Navarro, Elche, Larranaga ve Ovejero (2017)	Siber zorbalık mağduru olmakla, geleneksel zorbalık mağduru olmak, yalnızlık, benlik saygısı ve arkadaşlar tarafından algılanan kabul algısı gibi etmenler arasındaki bağlantılar incelenmektedir.	19-40 yaşları arasında, Sosyal Bilimler okuyan 243 İspanyol üniversite öğrencisi katılmıştır.	İnternet Mağdurluğu Ölçeğinden (Buelga, Cava ve Musitu, 2010; Buelga, Cava ve Musitu, 2012b)'den maddelerle düzenlenen bir ölçek, Rigby ve Bagshaw (2003) "Instrument to assess the incidence of involvement in bully/victim interaction at school" dan düzenlenen bir ölçek, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Rosenberg, 1965), (Russell, 1996)'in "UCLA Yalnızlık Ölçeği V3" ve Brock, Sarason, Sanghvi ve Gurung (1998)'in "Algılanan Kabul Ölçeği"	Arkadaşlar tarafından kabul edilme algısının SZ mağduru olmakla anlamlı ilişkisi olduğu bulunmuştur. Düşük kabul algısı sahibi olanların SZ yaşamasının daha olası olduğu ortaya çıkmıştır. Önceki okullarında zorbalığa uğrayanların üniversitede sanal zorbalığa uğrama olasılığının arttığı saptanmıştır. Siber mağdurların siber mağdur olmayanlara oranla kendilerini daha yalnız hissettiği, daha düşük bir benlik saygısı olduğu ve kendilerini arkadaşları tarafından daha az kabul edilmiş hissettikleri ortaya çıkmıştır.
Ertekin, Cesur, Koca, Sayın ve Sancak (2017)	Üniversite öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile siber zorbalık duyarlılıkları araştırılmaktadır.	Farklı bölümlerde okuyan 1,420 üniversite öğrencisi katılmıştır.	"Duygusal Zeka Ölçeği" ve "Siber Zorbalık Duyarlılığı Ölçeği" kullanılmıştır.	Öğrencilerin % 31,1 i siber zorbalığa maruz kalmış ve bunlardan % 49,3 ü şikayet etmiştir. Öğrencilerin DZ düzeyi arttıkça SZ duyarlılıkları da artmaktadır.
Suriya-bandara (2017)	Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağdurluğa karşı tutumlarının kişilik faktörleri ile ilişkisini açıklamak	Sri Lanka'da Sri Jayewardenepura Üniversitesinde okuyan 113 öğrenci katılmıştır.	"Eysenck Kişilik Envanteri" kısa formu ve "Rank scale for cyberbullying indexes" kullanılmıştır.	SZ ve mağdurluğa ilişkin tutumlar kişiliğin psikotizm boyutu ile orta düzeyde ve olumlu, dışa dönüklük boyutları ile ise zayıf düzeyde ve olumsuz ilişkilidir. Kızların siber mağdur olma olasılıkları erkeklerden fazladır. Zorbaların en yaygın kullandığı yöntemler kimliğini saklayarak aramalar yapmak, sahte

	amacındadır.			profiller ve web sayfaları açmaktır.
Kırcabu-run ve Tosuntaş (2018)	Siber zorbalık ile cinsiyet, kişilik özellikleri, kronotip ve uyku kalitesinin ilişkisi incelenmektedir.	353 üniversite öğrencisi katılmıştır.	“Siber Zorbalık Ölçeği”, “Büyük 5 Envanteri”, “Komposit Sabahçılık Ölçeği” ve “Uyku Kalitesi Ölçeği” kullanılmıştır.	Gece tipi öğrencilerin siber zorbalık sonuçları daha yüksektir. SZ, uyku kalitesi düşük olmak, erkek olmak, yüksek dışadönüklük düzeyine sahip olmak ve yüksek nörotizm ile olumlu, disiplin ve çalışkanlıkla (conscientiousness) olumsuz ilişkilidir.

3. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Alanyazında üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık olgusunun varlığını ve öğrencilerin demografik özelliklerini (Arıcak, Siyahhan, Uzunhasanoğlu, Sarıbeyoğlu, Cıplak, Yılmaz ve Memmedov, 2008; Smith vd., 2008; Slonje ve Smith, 2008) saptayan çalışmalar bulunmaktadır. Sanal zorbalıkla ilişkili olabilecek çeşitli değişkenler (Ertekin, Cesur, Koca, Sayın ve Sancak, 2017; Fırat ve Ayran, (2016); Kowalski, Morgan, Drake-Lavelle (2016); MacDonald ve Roberts-Pittman (2010); Yubero, Navarro, Elche, Larranaga, Ovejero, 2017; Uysal, Duman, Yazıcı ve Şahin, 2014) de incelenmektedir. Bunlar arasında cinsiyet de özellikle ele alınan (Magsi, Agha, Magsi, 2017) ve farklı sonuçlar ortaya koyan bir değişkendir (Arıcak, 2009; Bayram ve Saylı; 2013; Kırcaburun ve Tosuntaş, 2018). Çalışmalar sanal zorbalığın hangi dijital platformlar üzerinden uygulandığı (Akbulut ve Çuhadar, 2011; Akbulut ve Erişti, 2011; Bayram ve Saylı; 2013; Gagahan, Vaterlaus ve Frost, 2016; Finn, 2004; Johnson, Haralson, Batts, Brown, Collins, VanBuren-Travis ve Spencer, 2016; Kokkinos, Baltzidis ve Xynogala, 2016; MacDonald ve Roberts-Pittman, 2010; Turan vd. 2014; Suriyabandara, 2017) ve nedenlerini (Englander vd. 2009; Hoff ve Mitchell, 2009; Rafferty ve Vander Ven; 2014) de kapsamaktadır. Sanal zorbalığın, öğrencilerin üniversiteden önceki eğitim yıllarında uğradıkları sanal zorbalıkla ilişkisi (Zalaquett ve Chatters, 2014), geleneksel zorbalıkla olan ilişkileri (MacDonald ve Roberts-Pittman, 2010), algılanan sosyal destekle ilişkisi (Dilmaç, 2009) gibi öğeler de incelenmektedir. Sanal zorbalığın öfke, saldırganlık, ilgi görme, düşmanca duygular ve psikotik belirtiler, dışa dönüklük, düşük kabul algısı sahibi olma, gece tipi kişilik özellikleri, Makyevizm, narsizm, olumsuz benlik algısı, ataklık, duygusuzluk, itici/sorumsuz özellikler, depresyon, heyecan arama, paranoya, fobik anksiyete, vb. çeşitli kişilik özellikleriyle olan ilişkileri (Ak, Özdemir ve Kuzucu, 2015; Arıcak, 2009; Baldasare, Bauman, Goldman ve Robie, 2012; Çelik, Atak ve Ergüzen, 2012; Dilmaç, 2009; Goodboy ve Martin, 2015; Ildırım Çalıcı ve Erdoğan, 2017; Kırcaburun ve Tosuntaş, 2018; Kokkinos, Antoniadou, Markos, 2014; Kokkinos, Antoniadou, Markos, 2014; Kokkinos, Baltzidis ve Xynogala, 2016; Ojedokun ve Idemudia, 2013; Özden ve İçellioglu, 2014; Schenk, Fremouw ve Keelan (2013); Suriyabandara, 2017; Yubero, Navarro, Elche, Larranaga ve Ovejero, 2017), öğrencilerin sanal zorbalık farkındalıkları (Aktan ve Çakmak, 2015) ve kadın olmak (Magsi, Agha ve Magsi, 2017), engelli olmak (Hoff ve Mitchell, 2009) heteroseksüel olmamak (Finn, 2004; Wensley ve Campbell, 2012), dini ve politik görüş farklılıkları taşımak (Akbulut ve Erişti, 2011), farklı ırksal özellikler taşımak (Baldasare, Bauman, Goldman ve Robie, 2012; Washington, 2014), farklı dinsel özellikler taşımak (Baldasare, Bauman, Goldman ve Robie, 2012) ve yüksek gelir düzeyine ve düşük akademik başarıya sahip olmak (Fırat ve Ayran, 2016) gibi özellikler taşıyan grupların deneyimleri de ele alınmaktadır. Sanal zorbalığın doğurduğu sonuçlar (Akbulut ve Çuhadar, 2011; Faryadi, 2011, Hoff ve Mitchell, 2009; Selkie vd., 2015; Schenk, Fremouw ve Keelan, 2013; Yubero, Navarro, Elche, Larranaga ve Ovejero, 2017) da araştırılan konular arasındadır. Sonuçlar psikolojik (Schenk, Fremouw ve Keelan, 2013; Rivituso, 2014), psikososyal (Hoff ve Mitchell, 2009) veya akademik (Faryadi, 2011) olabilmektedir. Üniversite öğrencilerinin hem geleneksel sınıf hem de çevrimiçi sınıf ortamında uğradıkları sanal zorbalık da (Çelik, Atak ve Ergüzen, 2012; Dursun ve Akbulut, 2012) araştırılmaktadır. Çalışmalar öğretmen adaylarını (Akbulut ve Çuhadar, 2011; Akbulut ve Erişti, 2011; Arıcak, 2009; Gezgin ve Çuhadar, 2012; Levent ve Taçgın, 2017; Redmond, Lock ve Smart; 2018; Styron Jr, Bonner, Styron, Bridgeforth ve Martin, 2016; Uysal, Duman, Yazıcı ve Şahin, 2014) kapsadığı gibi, öğretmenlik dışı bölümlerin öğrencilerini de (Aktan ve Çakmak, 2015; Bayram ve Saylı, 2013; Turan, Polat, Karapirli, Uysal ve Turan, 2011; Wozencrof, Campbell, Orel, Kimpton ve Leong, 2015) kapsamaktadır. Konuya ilişkin verilen eğitimin etkililiğini (Akbulut ve Çuhadar, 2011) araştıran ve ülkelerarası karşılaştırmalar yapan çalışmalar da bulunmaktadır (Mura, Topçu-Uzer, Erdur-Baker, Diamantini, 2017; Ryan, Kariuki ve Yılmaz, 2011). Siber zorbalığa şahit olanların takındıkları tavır (Gagahan, Vaterlous ve Frost, 2016) ve siber zorbalığa uğramış üniversite öğrencilerinin başa çıkma stratejileri (Bayram ve Saylı, 2013; Na, Dancy ve Park, 2015) gibi konular da ele alınmıştır. Araştırmalarda mağdurların yaşadıkları siber zorbalık vakalarını rapor edip etmediklerine

(Finn, 2004; Wozenrof, Campbell, Orel, Kimpton, ve Leong, 2015), koruyucu yasalardan haberdar olup olmadıklarına (Brewer vd., 2012) ve siber zorbalığı önleme ve çözüm önerilerine de değinilmektedir (Barlett, 2017; Ryan, Kariuki ve Yılmaz, 2011). Üniversite öğrencilerine ilişkin sanal zorbalık çalışmaları çeşitli boyutları kapsayacak şekilde devam etmektedir.

Araştırmalar siber zorbalığın dünyanın her yerinde ve her yaş düzeyinde görülebileceğini, sanal zorbalık vakalarının üniversite öğrencilerini de etkilediğini ve üniversite öğrencilerinin hem sanal zorbalık yaptıklarını, hem de sanal zorbalığa uğradıklarını ve buna şahit olanların da azımsanmayacak bir oranda olduğunu ortaya koymaktadır. Arıcak vd. (2008), siber mağdur üniversite öğrencilerinin her yaştan, cinsiyetten, etnik kökenden, sosyo ekonomik statüden ve her düzeyde akademik başarıya sahip kişiler olabildiğini tespit etmektedir. Bununla beraber üniversitelerde farklılıklar taşıyan grupların da siber zorbalık mağduru olması söz konusudur. Cinsel eğilim açısından çoğunluktan farklı yönelimler taşıyanlar (Abreu ve Kenny, 2018; Katz-Wise ve Hyde, 2012'den akt. Lund ve Ross, 2017) gibi engelliler de (Kowalski, Morgan, Drake-Lavelle, 2016) siber zorbalığa uğrayabilmektedir. Alanyazında çok tartışılan bir konu olan cinsiyete ilişkin veriler ise farklı sonuçları yansıtarak, sonuçsuz kalmaktadır. Bununla beraber kadınlar, engelliler, farklı din, mezhep ve etnik kökene sahip olanlar, LGBT'liler gibi çeşitli grupların özellikle mercek altına alınması alanyazına katkı sağlayabilir. Kime uygulanırsa uygulansın siber zorbalık olgusunun mevcudiyeti öğrencilerin ve kampüs ortamının huzur ve mutluluğunu bozabilmektedir (Brewer, Cave, Massey, Vurdelja ve Freeman, 2012).

Üniversite öğrencilerinin yarısından azı üniversite yöneticilerinin bu sorunun ciddiyetine vakıf olduğunu düşünmektedir (Lawler ve Molluzzo, 2015). Üniversite yetkililerinin durumu önemsediklerini etkili bir şekilde gösteren tepkiler ortaya koyamadıkları da saptanmıştır (Rivituso, 2014). Bu açıdan üniversitelerin idari kadrosunun olayı ciddiyetle ele alması, açık ve net belirlenmiş sanal zorbalık politikalarını oluşturarak, sanal zorbalara uygulanacak cezai yaptırımları açıklaması önem arz edebilir. Ayrıca öğretim elemanları da öğrencilerin yaşadıkları mağduriyeti çok önemsemiyor görünmektedir (Molluzzo, Lawyer ve Manneh, 2013). Özellikle derslerin çevrimiçi ortamlarda verildiği üniversiteler de dahil olmak üzere, üniversitelerde derslere giren öğretim elemanlarının da yüklenebilecekleri sorumluluklar olabilir. Washington (2014b) siber zorbalık vakalarını önlemek için öğretim elemanlarının öğrencilerin çevrimiçi konuşmalarını takip etmesini önermektedir. Bazı araştırmacılar da öğrencilerin çevrimiçi ortamlarda ne şekilde iletişim kurulacağına yönelik kuralların baştan bütün açıklığıyla belirlenmesi ve saygısız ifadelere hoşgörü gösterilmemesini önermektedir (Baldasare vd. 2012).

Bu bulgular ışığında Türkiye'de de üniversite yetkilileri çeşitli önleyici, eğitici ve teknolojik düzenlemeler yapabilir. Üniversiteler sanal zorbalığın doğurabileceği tehlikeleri ve nasıl başa çıkılabileceğine ilişkin bilgileri içeren eğitimler düzenleyebilir, posterler, afişler, broşürler, web siteleri gibi kaynakları erişime açabilir. Araştırmalar, siber mağdurların kime başvurabilecekleri konusunda yeterli bilgisinin olmadığını ortaya koymaktadır (Bhat, 2008). Ayrıca kız öğrencilerin Pakistan'da suçlamaların kendilerine yönelebileceği endişesiyle (Magsi, Agha ve Magsi, 2017) özellikle sessiz kaldıkları düşünüldüğünde ve katlanmak zorunda oldukları arasında cinsel taciz de (Akbulut ve Çuhadar, 2011) bulunduğundan ötürü kime başvurulabileceği konusundaki bilgisizlik ve idarecilere duyulan güvensizlik kadınların daha sessiz olduğu bazı kültürel yapılarla sahip ülkelerde yaşamla birleştiğinde sorunun kadınlar aleyhine daha da rahatsızlık verici boyutlara ulaşabileceği varsayılabilir. Bundan ötürü üniversitelerin kadınlar ve tüm mağdurların başvurabilecekleri emniyet birimleri, rehberlik uzmanları vb. kaynakları tanıtması ve sonrasında nasıl bir protokol uygulanacağını belirlemesi yararlı olabilir. Siber zorbalık vakalarına ilişkin net politikaların belirlenmiş olması siber zorbalık üzerinde caydırıcı etki yaratabilir (Baldasare vd. 2012). Üniversiteler başvuru yapılabilecek telefon hatları ve web siteleri de oluşturabilirler. Ayrıca bilgisayarlara siber zorbalığı tespit edici ve önleyici bazı yazılımlar (Hanewald, 2008; 5) da yüklenebilir.

Her gelen kuşağın bilgisayarla daha fazla iç içe olacağı düşünüldüğünde, gelecek kuşakları yetiştirecek olan öğretmen adaylarının sanal zorbalık konusunda eğitilmiş olmasının önemi ortaya çıkabilir. Araştırmalar (Li, 2008; Ryan ve Kariuki ve Yılmaz, 2011; Styron vd., 2016) öğretmen adaylarının kendilerini problemin üstesinden gelmekte yeterli ve donanımlı görmediklerini ortaya koymaktadır. Eğitim Fakültelerinde öğretmen adaylarına bu tür sorunlara ilişkin farkındalık ve durumu yönetme becerisi kazandıracak eğitimlerin Rehberlik ve Bilişim Teknolojileri gibi derslerin müfredatının bir ögesi olarak sunulması ve tüm öğrencilere, profillerini ve resimlerini herkese açmamayı ve güvenli şifreleme yapmayı öğretmek gibi (Kokkinos, Antoniadou ve Markos, 2014) İnternet kullanma becerilerinin kazandırılması yararlı olabilir. Araştırmalar sosyal destek almanın önemi üzerinde de durduğundan

(Dilmaç, 2009; Rivituso, 2014) üniversitelerde sosyal destek grupları oluşturulabilir ve düzenli grup toplantıları yapmaları sağlanabilir.

Doane, Pearson ve Kelley (2014) siber mağdurlara duyulan empati düzeyi düştükçe daha fazla mağdur yaratılabileceğini belirlemişlerdir. Bilişsel ve duyuşsal empati sahibi olmanın zorbalık davranışıyla olumsuz bağlantısını kuran başka çalışmalar (Ildırım, Çalıcı ve Erdoğan, 2017) da bulunmaktadır. Bu çerçevede sanal zorbalığa karşı “empati tabanlı müdahale”lerde bulunulabilir (Yiğit ve Seferoğlu, 2017; 26). Düşmanca duygular (Arıcağ, 2009) ve saldırganlık (Dilmaç, 2009) gibi olumsuz özellikler de siber zorbalıkla ilişkili olabildiği için, uzun dönemli ve kalıcı çözümlere erişebilmek adına üniversite öncesi dönemlerden başlayarak bireylerde karakter ve davranış geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir (Williard, 2007). Çalışmalar bireyleri daha etik davranışlar sergilemeye ve onları iyi insan ve iyi vatandaş yapmaya yönlendiren nitelikte olabilir. Rivituso (2014) da siber zorbalığa ilişkin olarak duyarlılık eğitimi verilmesinin yararlı olacağını desteklemektedir. Ayrıca öğrencilerin duygusal zekalarının artmasının etkili olabileceği görüldüğünden (Ertekin, Cesur, Koça, Sayın ve Sancak, 2017; Ojedokun ve Idemudia, 2013) öğrencilere bu yönde eğitimler de verilebilir. Özellikle Türk ve İtalyan üniversite öğrencilerinin karşılaştırılması sonucunda İtalyan öğrencilerin aksine, Türk öğrencilerin siber zorbalığı çoğunlukla bir önemsiz şaka olarak nitelendirdiği (Mura, Topçu-Uzer, Erdur-Baker, Diamantini, 2017; 89) ve siber zorbalığa şahit olanların mağdurlara destek olmak için hiç bir müdahalede bulunmadığı (Gagahan, Vaterlaus ve Frost, 2016) dikkate alınırca verilecek eğitimlere olan gereksinim daha da belirginleşebilir. Mağdurları güçlendirmek ve hem mağdurların hem de zorbaların özgüvenlerini arttırmaya yönelik çalışmalarda bulunmak (Brewer ve Kerslake, 2015) da siber zorbalık vakalarının azalmasına katkıda bulunabilir. Na, Dancy ve Park (2015; 160) doktorların, rehberlik uzmanlarının, psikologlar ve hemşireler gibi uzman sağlık çalışanlarının kampüslerde düzenli kontroller yürütmesinin ve siber zorbalık, siber zorbalığın yarattığı travmalar, depresyon, anksiyete, düşük benlik saygısı gibi ruhsal ve fiziksel sonuçlar konusunda bilgilendirmeler yapmasının önemini vurgulamaktadır.

Öğrencilerin önceki okul dönemlerinde siber zorba veya mağdur olmalarının üniversite dönemlerinde maruz kalacakları durumları da önemli ölçüde yordadığı ortaya konmaktadır (Dilmaç, 2009; Kraft ve Wang, 2010). Siber zorbalığın ilkokuldan iş yaşantısına dek süreklilik taşıma potansiyeli göz önüne alınarak, üniversite öncesi okullarda da düzenleme ve eğitim çalışmaları yapılabilir. Ayrıca, siber zorbalık konusunu üniversite öğrencileri boyutunda inceleyen çalışmalar görece yeni olduğundan ve alanyazında daha çok nicel çalışmalar bulunduğundan konunun nitel ve/veya karma yöntemlerle ele alınması yararlı olabilir. Yapılan birçok çalışmanın sonuçlarının farklı göstergeleri ortaya koyması (Tokunaga, 2010) ülkelere ve durumlara özgü olabilecek yönlerin de varlığını işaret edebileceğinden nitel çalışmalar yürütmek özellikle önem kazanabilir. Ayrıca üniversitelerde çalışanların konuya bakış açısını inceleyen çalışmalar görece az olduğu için (Luker ve Curchack, 2017) bu kapsamda üniversitenin idari ve eğitim kadrosunun görüşlerini inceleyen çalışmalar yürütülebilir.

KAYNAKÇA

- Abreu, R. L., & Kenny, M. C., (2018). “Cyberbullying and LGBTQ Youth: A Systematic Literature Review and Recommendations for Prevention and Intervention”, *Journ Child Adol Trauma*, 11: 81–97. DOI 10.1007/s40653-017-0175-7
- Ak, S., Özdemir, Y. & Kuzucu, Y. (2015). “Cybervictimization and Cyberbullying: The Mediating Role of Anger, don't anger me!”, *Computers in Human Behavior*, 49: 437-443. Akbulut, Y. ve Çuhadar, C. (2011). “Reflections of Preservice Information Technology Teachers Regarding Cyberbullying”, *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 2(3): 67-76.
- Akbulut, Y., & Erişti, B. (2011). “Cyberbullying and Victimization among Turkish University Students”, *Australasian Journal of Educational Technology*, 27(7): 1155-1170.
- Arıcağ, O. T. (2009). “Psychiatric Symptomatology as a Predictor of Cyberbullying among University Students”, *Eurasian Journal of Educational Research*, 34: 167-184.
- Arıcağ, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoğlu, A., Sarıbeyoğlu, S., Cıplak, S., Yılmaz, N. ve Memmedov, C. (2008). “Cyberbullying among Turkish Adolescents”. *Cyberpsychology & Behaviour*, 11(3): 253-261.
- Baldasare, A., Bauman, S., Goldman, L. & Robie, A. (2012). “Cyberbullying? Voices of College Students”, in *Misbehavior Online in Higher Education. Cutting-edge Technologies in Higher Education*, 5: 127–155. ISSN: 2044-9968/doi:10.1108/S2044-9968(2012)0000005010

- Barlett, C. (2017). "From Theory to Practice: Cyberbullying Theory and its Application to Intervention", *Computers in Human Behavior*, 72: 269-275. doi.org/10.1016/j.chb.2017.02.060
- Barlett, C. & Coyne, S. M., (2014). "A meta-analysis of Sex Differences in Cyber-bullying Behavior: The Moderating Role of Age", *Aggressive Behavior* (40): 474-488.
- Bauman, S. & Baldasare, A. (2015). "Cyber Aggression Among College Students: Demographic Differences, Predictors of Distress, and the Role of the University", *Journal of College Student Development*, 56 (4): 317-330.
- Bauman, S. & Newman, M. (2013). "Testing Assumptions about Cyberbullying: Perceived Distress Associated with Acts of Conventional and Cyber bullying", *Psychology of Violence*, 3: 27-38.
- Bayram, N. ve Saylı, M. (2013). "The Cyberbullying Behavior between University Students". *İstanbul University Law Faculty Journal*, (İÜHFMC. LXXI), 1:107-116.
- Belsey, B. (2008). "Cyberbullying". March 03, 2017 de <http://www.cyberbullying.org.adresinden> indirilmiştir.
- Beran, T. & Li, Q. (2005). "Cyber-harassment: A Study of a New Method for an Old Behavior", *Journal of Educational Computing Research*, 32(3): 265-277.
- Bhat, C. S. (2008). "Cyber bullying: Overview and Strategies for School Counsellors, Guidance Officers, and All School Personnel", *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 18(1): 53-66. <http://dx.doi.org/10.1375/ajgc.18.1.53>.
- Bushati, J., Lezha, E., Dibra, G., & Tana, A. (2014). "The Phenomenon of Cyber bullying in Albanian Context: An Explorative Study of Students' Perceptions", *The Eurasia Proceedings of Educational & Social Sciences (EPESS)*, 1: 406-409.
- Brewer, G. & Kerslake, J. (2015). "Cyberbullying, Self-esteem, Empathy and Loneliness", *Computers in Human Behavior*, 48, 255-260.
- Brewer, B., Cave, A., Massey, A., Vurdelja, A. & Freeman, J. (2012). "Cyber Bullying Among Female College Students: An Exploratory Study", *Californian Journal of Health Promotion*, 12 (1): 40-51.
- Brown, K., Jackson, M., & Cassidy, W. (2006). "Cyber-Bullying: Developing Policy to Direct Responses that are Equitable and Effective in Addressing This Special Form of Bullying", *Canadian Journal of Educational Administration and Policy*, 57: 1-35.
- Çelik, S., Atak, H. ve Ergüzen, A., (2012). "The Effect of Personality on Cyberbullying among University Students in Turkey", *Eurasian Journal of Educational Research*, 49: 129-150.
- Dilmaç, B. (2009). "Psychological Needs as a Predictor of Cyber bullying: a Preliminary Report on College Students", *Educational Science: Theory and Practice*, 9(3): 1307-1325.
- Doane, A. N., Pearson, M. R. & Kelley, M. L. (2014). "Predictors of Cyberbullying Perpetration among College Students: An Application of the Theory of Reasoned Action", *Computers in Human Behavior*, 36: 154-162. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2014.03.051>.
- Dursun, Ö. Ö., ve Akbulut, Y. (2012). "Communicator Style as a Predictor of Cyberbullying in a Hybrid Learning Environment", *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 3 (3): 118-131.
- Englander, E., Mills, E., & McCoy, M. (2009). "Cyberbullying and Information Exposure: User-generated Content in Postsecondary Education", *International Journal of Contemporary Sociology*, 46(2): 213-230.
- Erdur-Baker, Ö. (2010). "Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools". *New Media & Society*, 12(1), 109-125. DOI: 10.1177/1461444809341260.
- Ertekin, P.S., Cesur, B., Koca, M. Sayın, N. ve Sancak, F. (2017). "Emotional Intelligence Levels and Cyberbullying Sensibility among Turkish University Students", *International Online Journal of Educational Sciences*, 9 (3): 676-685.
- Faryadi, Q. (2011). "Cyber bullying and Academic Performance", *International Journal Of Computational Engineering Research*, 1(1): 23-30.

- Faucher, C., Jackson, M., & Cassidy, W. (2014). "Cyberbullying among University Students: Gendered Experiences, Impacts, and Perspective", *Education Research International*, 2014,1-10. Doi: <http://dx.doi.org/10.1155/2014/698545>
- Fırat, M. ve Ayran, G. (2016). Üniversite Öğrencileri Arasında Sanal Zorbalık, *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15 (4): 322-329. DOI: 10.5455/pmb.1-1450776947
- Finn, J. (2004). "A Survey of Online Harassment at a University Campus", *Journal of Interpersonal Violence*, 19 (4): 468-483. doi: 10.1177/0886260503262083
- Gagahan, K., J., M. Vaterlaus, R., L. & Frost., L. R., (2016). "College Student Cyberbullying on Social Networking Sites: Conceptualization, Prevalence, and Perceived Bystander Responsibility", *Computers in Human Behavior*, 55: 1097-1105.
- Gezgin, D. M. ve Çuhadar, C. (2012). "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Düzeylerinin İncelenmesi", *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 93-104.
- Gibb, Z. G. & Devereux, P. G., (2014). "Who Does That Anyway? Predictors and Personality Correlates of Cyberbullying in College", *Computers in Human Behavior*, 38: 8-16. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.05.009>
- Giumetti, G. W. & Kowalski, R. M. (2016). Cyberbullying Matters: Examining the Incremental Impact of Cyberbullying On Outcomes Over and Above Traditional Bullying in North America. Ed. Navarro, R., Yubero, S., Larranaga, E., *Cyberbullying Across The Globe, Gender, Family, Mental Health*, ss. 117-130, Springer International Publishing, Switzerland.
- Goodboy, A. K. & Martin, M. M. (2015). "The Personality Profile of a Cyberbully: Examining the Dark Triad", *Computers in Human Behavior*, 49: 1-4. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.02.052>
- Hanewald, R., (2008). "Confronting the Pedagogical Challenge of Cyber Safety", *Australian Journal of Teacher Education*, 33 (3): 1- 16. DOI:10.14221/ajte.2008v33n3.1
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2008). "Cyberbullying: An exploratory Analysis of Factors related to Offending and Victimization", *Deviant Behavior*, 29 (2): 129-156.
- Hodalska, M. (2016). "Cyberbullying, Fear and Silence: From Bystanders to Cyber-Samaritans". Conference paper.
- Hoff, D. L. & Mitchell, S. N. (2009). "Cyberbullying: Causes, Effects, and Remedies", *Journal of Educational Administration*, 47(5): 652-665. <https://doi.org/10.1108/09578230910981107>
- Ildırım, E., Çalıcı, C. ve Erdoğan, B. (2017). "Psychological Correlates of Cyberbullying and Cyber-Victimization", *International Journal of Human and Behavioral Science*, 3(2): 7-21. DOI: <http://dx.doi.org/10.19148/ijhbs.365829>
- Jenaro, C., Flores, N., ve Frías, C., P. (2017). "Anxiety and Depression in Cyberbullied College Students: A Retrospective Study", *Journal of Interpersonal Violence*. 00(0). 1 –24.
- Johnson, L. D., Haralson, A., Batts, S., Brown, E., Collins, C., VanBuren-Travis, A., & Spencer, M. (2016). *Cyberbullying on Social Media Among College Students. Ideas and Research You Can Use: VISTAS2016*. 1-8.
- Kircaburun, K. & Tosuntaş, Ş. B. (2018). "Cyberbullying Perpetration Among Undergraduates: Evidence of the Roles of Chronotype and Sleep Quality", *Biological Rhythm Research*, 49 (2): 247-265, DOI: 10.1080/02723646.2017.1352918
- Kiriakidis, S. P., & Kavoura, A. (2010). "Cyberbullying: A Review of the Literature on Harassment through the Internet and Other Electronic Means", *Family and Community Health*, 33(2): 82–93. doi:10.1097/FCH.0b013e3181d593e4.
- Kokkinos, C. M., Antoniadou, N., & Markos, A. (2014). "Cyber-bullying: An Investigation of the Psychological Profile of University Student Participants", *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35 (3): 204-214. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2014.04.001>
- Kokkinos, C. M., Baltzidis, E., & Xynogala, D. (2016). "Prevalence and Personality Correlates of Facebook Bullying among University Undergraduates", *Computers in Human Behavior*, 55: 840-850.

- Kowalski, R. M. & Limber, S. P. (2007). Electronic Bullying among Middle School Students. *Journal of Adolescent Health*, 41(Suppl.): 22-30. doi:10.1016/j.jadohealth.2007.08.017
- Kowalski, R. M., Limber, S. P. & Agatston, P. W. (2008). *Cyberbullying: Bullying in the Digital Age*. Malden, MA, Blackwell Publishing.
- Kowalski, R. M., Morgan, C. A. & Limber, S. P. (2012). "Traditional Bullying as a Potential Warning Sign of Cyberbullying", *School Psychology International*, 33(5): 505–519.
- Kowalski, R. M., Morgan, C. A., Drake-Lavelle, K. & Allison, B. (2016). "Cyberbullying Among College Students with Disabilities", *Computers in Human Behavior*, 57: 416-427. doi.org/10.1016/j.chb.2015.12.044
- Kraft, E. M. & Wang, J. (2010). "An Exploratory Study of the Cyberbullying and Cyberstalking Experiences and Factors Related to Victimization of Students at a Public Liberal Arts College", *International Journal of Technoethcis*, 1(4): 74-91. <http://dx.doi.org/10.4018/jte.2010100106>.
- Larrañaga, E., Yubero, S. & Ovejero, A. (2016). *Gender Variables and Cyberbullying in College Students*. Ed. Navarro, R. Yubero, S., Larranaga, E., *Cyberbullying Across The Globe, Gender, Family, Mental Health*, ss. 63-77, Springer International Publishing, Switzerland.
- Lawler, J. P., & Molluzzo, J. C. (2015). "A Comprehensive Survey on Student Perceptions of Cyberbullying at a Major Metropolitan University", *Contemporary Issues in Education Research – Third Quarter*, 8 (3): 159-170.
- Levent, F. ve Taçgın, Z. (2017). "Examining Cyberbullying Tendency and Multidimensional Perceived Social Support Status of Teacher Candidates", *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 16 (1): 37-46.
- Li, Q. (2007). "Bullying in the New Playground: Research into Cyberbullying and Cyber Victimization", *Australian Journal of Educational Technology*, 3(4): 435-454.doi: 10.14742.
- Li, Q. (2008). "Cyberbullying in Schools: An Examination of Preservice Teachers' Perception", *Canadian Journal of Learning and Technology*, v34 n2.
- Lindsay, M. & Krysik, J. (2012). "Online Harassment among College Students", *Information, Communication, & Society*, 15: 703-719.
- Luker, J. M. & Curchack, C. B. (2017). "International Perceptions of Cyberbullying Within Higher Education", *Adult Learning*. 28(4): 144-156. DOI:10.1177/1045159517719337
- Lund, E. M. & Ross, S. W. (2017). "Bullying Perpetration, Victimization, and Demographic Differences in College Students: A Review of the Literature", *Trauma, Violence, & Abuse* 18 (3): 348-360.
- Macdonald, C. D., & Roberts-Pittman B. (2010). "Cyberbullying among College Students: Prevalence and Demographic Differences". *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 9: 2003-2009. <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.12.436>.
- Magsi, H., Agha, N., & Magsi, İ., (2017). "Understanding Cyber bullying in Pakistani Context: Causes and Effects on Young Female University Students in Sindh Province", *New Horizons*, 11 (1): 103-110.
- Mesch, G. S., (2009). "Parental Mediation, Online Activities, and Cyberbullying", *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*. 12(4): 387-393.
- Mishna, F., Saini, M., Solomon, S. (2009). "Ongoing and Online: Children and Youth's Perceptions of Cyber Bullying", *Children and Youth Services Review*, 31 (12): 1222–1228.
- Molluzzo, J. C., Lawyer, J. & Manneh, J. (2013). "A Comprehensive Survey on Cyberbullying Perceptions at a Major Metropolitan University–Faculty Perspectives", *Information Systems Education Journal (ISEDJ)*, 11(3): 15-34.
- Mura, G., Topçu-Uzer, Ç., Erdur-Baker, Ö., & Diamantini, D., (2017). "A Cross-country Perspective on Cyber bullying: Italian and Turkish Experience". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 13(1): 80-93. DOI: <http://dx.doi.org/10.17860/mersinefd.305760>

- Na, H., Dancy, B. L. & Park, C. (2015). "College Student Engaging in Cyberbullying Victimization: Cognitive Appraisals, Coping Strategies, and Psychological Adjustments", *Archives of Psychiatric Nursing*, 29: 155–161.
- Notar, C. E., Padgett, S., Roden, J. (2013). "Cyberbullying: A Review of the Literature", *Universal Journal of Educational Research* 1(1): 1-9, <http://www.hrpub.org> DOI: 10.13189/ujer.2013.010101
- Ojedokun, O. & Idemudia; E.S., (2013). "The Moderating Role of Emotional Intelligence between PEN Personality Factors and Cyberbullying in a Student Population", *Life Science Journal*, 10 (3): 1924-1930.
- Özden, M. S. ve İçellioglu, S., (2014). "The Perception of Cyberbullying and Cybervictimization by University Students in terms of Their Personality Factors", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116: 4379 – 4383. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.01.951
- Patchin, J. W. & Hinduja S. (2006). "Bullies move beyond the Schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying", *Youth Violence & Juvenile Justice*, 4 (2): 148–169. <http://dx.doi.org/10.1177/1541204006286288>.
- Prensky, M. (2001). "Digital Natives, Digital Immigrants", *On the Horizon*, 9 (5): 1-6. doi:10.1108/10748120110424816.
- Rafferty, R. & Vander Ven, T., (2014). "I hate everything about you: A Qualitative Examination of cyberbullying and on-line aggression in a college sample". *Deviant Behavior*, 35: 364–377.
- Redmond, P., Lock, J. V., & Smart, V. (2018). "Pre-service teachers' perspectives of cyberbullying". *Computers & Education*, 119: 1-13.
- Rivituso, J. (2014). "Cyberbullying Victimization among College Students: An Interpretive Phenomenological Analysis". *Journal of Information Systems Education*, 25: 71–75.
- Ryan, T., Kariuki, M. ve Yılmaz, H. (2011)." A Comparative Analysis of Cyberbullying Perceptions of Preservice Educators: Canada and Turkey", *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 10 (3): 1-12.
- Schenk, A. M., Fremouw, W. J., & Keelan, C. M. (2013). "Characteristics of College Cyberbullies", *Computers in Human Behavior*, 29: 2320–2327. doi:10.1016/j.chb.2013.05.013
- Selkie, E. M. Kota, R., Chan, Y. F. & Moreno, M., (2015). "Cyberbullying, Depression, and Problem Alcohol Use in Female College Students: A Multisite Study", *Cyberpsychol Behav Soc Netw*. 18(2): 79–86. doi: [10.1089/cyber.2014.0371](https://doi.org/10.1089/cyber.2014.0371)
- Smith, K. J., Jr., Grimm, J., Lombard, A. E., & Wolfe, B. (2012). Cyberbullying: It doesn't stop after high school. In L. A. Wankel & C. Wankel (Eds.), *Misbehavior online in higher education* (pp. 207-237). Bingley, England: Emerald Group.
- Slonje, R., & Smith, P. K. (2008). "Cyberbullying: Another main type of bullying?", *Scandinavian Journal of Psychology*, 49: 147-154. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9450.2007.00611.x>.
- Styron Jr., R. A., Bonner, J., L., Styron, J. L., Bridgeforth, J., & Martin, C. (2016). "Are teacher and Principal Candidates Prepared to Address Student Cyberbullying?", *The Journal of At-risk Issues*. 19(1):19-28.
- Suriyabandara, V. S. (2017). "An analysis of the attitude towards cyberbullying and cyber victimization among the university students of Sri Lanka", *World Journal of Social Science*, 4 (2): 18-31.
- Tippett, N. & Kwak, K. (2012). Cyberbullying in South Korea. In Q. Li, D. Cross, & P. K. Smith (Eds.), *Cyberbullying in the global playground: Research from international perspectives* (pp. 202–219). Chichester, England: Wiley-Blackwell.
- Tokunaga, R. S. (2010). "Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization". *Computers in Human Behavior*, 26: 277-287.
- Turan, N., Polat, O., Karapirli; M., Uysal, C. ve Turan, S. G. (2011). "The New Violence Type of the Era: Cyber Bullying Among University Students: Violence Among University Students." *Neurology, Psychiatry and Brain Research*, 17(1): 21-26. <https://doi.org/10.1016/j.npbr.2011.02.005>

- Uysal, İ., Duman, G., Yazıcı, E. ve Şahin, M. (2014). “Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalık Duyarlılıkları ve Siber Zorbalık Duyarlılık Ölçeğinin Bazı Psikometrik Özellikleri”, Ege Eğitim Dergisi, 15(1): 191-210.
- Walker, C. M., Sockman, B. J., & Koehn, S. (2011). “An Exploratory Study of Cyberbullying with Undergraduate University Students”, Tech Trends, 55(2): 31-38.
- Washington, E. T. (2014a). “Why did you Tweet that? An examination of Cyberbullying among Undergraduate Students at an Urban Research University”. <https://umwa.memphis.edu/etd/> adresinde 1 Eylül 2018 tarihinde indirilmiştir.
- Washington, E. T. (2014b). “An Overview of Cyberbullying in Higher Education”, Adult Learning, 26(1): 21-27. <http://dx.doi.org/10.1177/1045159514558412>.
- Watts, L. K. , Wagner, J. Velasquez, B. & Behrens, P. I. (2017). “Cyberbullying in Higher Education: A Literature Review”, Computers in Human Behavior, 69: 268-274.
- Wensley K, & Campbell, M. (2012). “Heterosexual and Nonheterosexual Young University Students' Involvement in Traditional and Cyber Forms of Bullying”, Cyberpsychology, Behavior, & Social Networking; 15: 649–654. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.0132>
- Willard, N. (2005). “An Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberbthreats: Responding to the Challenge of Online Social Aggression, Threats, and Distress”, Center for Safe and Responsible Use of the Internet. Haziran 2018 de <https://education.ohio.gov/getattachment/Topics/Other-Resources/School-Safety/Safe-and-Supportive-Learning/Anti-Harassment-Intimidation-and-Bullying-Resource/Educator-s-Guide-Cyber-Safety.pdf.aspx>. adresinden indirilmiştir.
- Willard, N. (2006). Cyberbullying and cyber threats: Responding to the challenge of online social cruelty, threats, and distress. Champaign, IL: Research Press.
- Willard, N., (2007). “Educator’s Guide to Cyber bullying: Addressing the Harm Caused by Outline Social Cruelty”, Life Science Journal 2013; 10 (3) <http://www.lifesciencesite.com>
- Wozencroft, K., Campbell, M., Orel, A., Kimpton, M. & Leong, E. (2015). “University Students’ Intentions to Report Cyberbullying”, Australian Journal of Educational & Developmental Psychology, 15: 1-12.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Arastirma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yiğit, M. F. ve Seferoğlu, S.S., (2017). “Siber Zorbalıkla İlişkili Faktörler ve Olası Çözüm Önerileri Üzerine Bir İnceleme”, Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying, 4(2): 13-49.
- Yubero, S., Navarro, R., Elche, M., Larranaga, E., & Ovejero, A. (2017).” Cyberbullying Victimization in Higher Education: An Exploratory Analysis of its Association with Social and Emotional Factors among Spanish Students”, Computers in Human Behavior, 75: 439-449. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.05.037>
- Ybarra, M., L, Diener-West, M. & Leaf, P. J. (2007). “Examining the Overlap in Internet Harassment and School Bullying: Implications for School Intervention”, Journal of Adolescent Health, 41: S42–S50
- Zacchilli T. L., & Valerio C. Y. (2011). “The knowledge and prevalence of cyberbullying in a college sample”, Journal of Scientific Psychology, 11-23, http://www.psyencelab.com/images/The_Knowledge_and_Prevalence_of_Cyberbullying_in_a_College_Sample.pdf adresinden Ağustos 2018 tarihinde indirilmiştir.
- Zalaquett, C. P. & Chatter, S. J. (2014). “Cyberbullying in College: Frequency, Characteristics, and Practical Implications”, SAGE Open, 4(1): 1-8. <http://dx.doi.org/10.1177/2158244014526721>.